

Petőfi — avagy hamis Puzdor-kultusz?

Még egyszer Petőfi ajkai tartózkodásának meséjéről

A budapesti Petőfi

ünnepeken mondta Aczél György: „A legutóbbi másfél évtizednyi időben a magyar szellemi élet erői vitákban és elmélyült kutatómunkában megfeszítették a Petőfi-képet a torzításoktól.” A Petőfi Emlékbizottság felhívásában egyértelműen meg is fogalmazódott az az igény, hogy „Annyi görög-tüzes ünneplés, annyi úri Petőfi-hamisítás után” a mostani emlékvé során „ünnepeink Petőfit Petőfihez méltón!” Nyugodtan megállapíthatjuk, hogy az eddig megtartott Veszprém megyei ünnepeken és megemlékezéseken a felhívás szellemének megfelelően a torzításoktól megfeszített Petőfi-kép állt a középpontban, az igazi Petőfit ünnepezték a forradalmár költő eszméinek igazi örökösei. A szabályt erősítő kivételhez hasonlóan az ellenkezőjére is akad az azonban egy példa.

„Petőfi útjain Veszprém megyében” című tanulmányom egyik fejezetével vitázva Nádasdy Lajos terjedelmes cikket írt a Napló július 7-i számában „Legenda-e Petőfi ajkai tartózkodása?” címmel. Igaz, hogy Petőfi életében jelentéktelen és a Veszprém megyei Petőfi hagyományok sorában is harmadrangú kérdéssről van szó, a torzításoktól és az úri hamisításoktól megfeszített Petőfi-kép érdekében azonban még az ilyen apró részletekben is ragaszkodnunk kell az irodalomtörténeti bizonyítás módszerével kideríthető igazsághoz.

Rögtön első mondatában kijelenti, hogy „nem legenda, hanem valóság” Petőfi ajkai tartózkodása, nem is akármilyen, hanem „sokoldalúan dokumentált” valóság. A sokat ígérő bevezetés után joggal várja olyan új dokumentumok felsorolását az ember, amelyeket eddig nem ismert az irodalomtörténet, — de hiába várja! Petőfi ajkai tartózkodásának bizonyítására egyetlen doku-

ban, kidőlt oldalú csizmában ül a négyesfogatú ajkai hintón a libériába öltözött parádés kocsis mögött. És miéért „súlyos baklövés” ez? „Tudjuk ugyanis, hogy Petőfit... férje ruhatárából takarosan felruházta Bocsor István professzor felesége; sőt még cipővel is ellátta” írja Nádasdy, elhallgatva, hogy némi módosítással és önkényes megrövidítéssel Orlayt idézi.

Miért csak eddig idézi? Netán szándékosan, mivel a Budapesti Szemle 1879. évfolyamának 356. lapjáról vett idézet folytatása éppen az ellenkezőjére bizonyíték, mint amire itt használni akarja? Ez ugyanis arról szól, hogy a Petőfinél sokkal magasabb, kövér Bocsor ruháit előbb kisebbre kellett átalakítani, a bakancsot azonban nem lehetett kisebbre szabni, az később is „comikus nagy volt, s ezekre maga is szórta élceit.” Vagyis megérkezése után azonnal semmiképpen nem ültetett Petőfi „takarosan felruházva” a hintóra. Ez ám a „súlyos baklövés”, ha valaki kiforgat valódi értelméből egy idézetet.

Vitatja Nádasdy

azt is, hogy kinek a vendége volt Petőfi 1843. tavaszán? Puzdornak, a 13 éves gyereknek, vagy nevelőjének, Domanovszky tiszteletes úrnak, Petőfi régi barátjának? Valójában lényegtelen kérdés, hogy az együtt lakó nevelő és tanítvány közül melyik volt formailag a vendéglátó, Nádasdy számára mégis alapvetővé válik, mert erre alapítja minden további feltételezését. Kereken elutasítja a sokkal hiteit érdemlőbb ellenkező értelmű forrásokat, egyértelműen Puzdor vendéglátása mellett foglal állást. Bizonyítékként egy késői 1897-ben megjelent Puzdor nyilatkozatot közöl saját „belemagyarázásaival” megtöltve. Ezen a nyilatkozaton kívül Puzdor mellett egyetlen adat se szól, ezért írtam tanulmá-

Ezért nem említi Puzdor, és ezért nem írt róla más se egyetlen szót két emberöltőnél is hosszabb időn át.

A dokumentumok ilyen szabad használata után már meg se lepődik az ember, amikor azt „bizonyítja”, hogy „a Puzdor fiú nevelőjével és vendégével együtt hazament Ajkára a szülői házba” a húsvéti ünnepekre, hiszen „Petőfi húsvét he- tében már Pápán van.”

A tények

azonban ma-kacs dolgok. A református iskolában ősi törvény volt, hogy a húsvéti szünet virágvasárnap előtti szombaton megkezdődött. Nyilván így volt ebben az évben is. A Puzdor fiú tehát bizonyára már szombaton, vagyis április 8-án hazament. És mikor érkezett Petőfi Pápára? Erről pontosat nem tudunk, azt azonban igen, hogy húsvét hetének elején, április 10-én még Pesten volt, e napon írt levele bizonyítja. Minden bizonnyal csak 11-én — vagy még később — indult gyalogosan Pápára Orlayhoz. Azt is tudjuk, hogy útközben verset írt Pusztapolota várom-jánál. Azt is könnyen kiszámíthatjuk, hogy legalább 4—5 nappal volt szüksége a Pest—Pápa közötti út megtételéhez.

Az mindenképpen bizonyos, hogy a vakáció kezdetekor még nem volt ott. Az is biztos, hogy megérkezésekor Orlayt és barátait — köztük Domanovszkyt is — Pápán találta, az első éjszakát is a Domanovszky és Puzdor által közösen használt szálláson töltötte. Itt olvasta fel a megérkezés örömeire írt „Barátaimhoz” című versét is. Tehát Petőfihez hasonlóan őt is csak Nádasdy fantáziája utaztatja Ajkára.

Az erőltetett belemagyarázásokon, a naív feltételezéseken kívül semmi bizonyíték, egyetlen adata sincs tehát Petőfi ajkai tartózkodásának.

bizonyítására egyetlen dokumentumot, de még csak egy icipici elfogadható adatot se tartalmaz a cikk! "K. I. tanulmánya egyoldalú és elfogult. Hatvány befolyása alatt álló" — írja. Elsősorban tehát azt a Hatvány Lajost minősíti elfogultnak, aki a Petőfi-dokumentumok összegyűjtésével és kritikái értékelésével — a szakmai méltatások egyöntetű elismerése szerint — a maga nevében páratlan értékű munkát végzett a Petőfi kutatásban. És vajon miért tartja elfogultnak? Nyilván azért, mert a tényekhez és Petőfi szelleméhez híven a hamis Petőfi-kultuszra jellemző „sületlen anekdotának” nevezte azt a naív mesét, amelyre Nádasdy egész feltételezése épül. S engem bizonyára azért tart Hatvány befolyása alatt álló elfogultnak, mert az irodalomtörténeti és a filológiai módszer alkalmazásával nem juthattam más következtetésre, csak arra, hogy „Addig, míg az irodalomtörténeti kutatás nem szolgáltat hitelt érdemlő bizonyítékokat, Petőfi ajkai látogatásait... nem tekinthetjük történeti valóságnak.”

Ebből eredt az a célkitűzésem is, hogy a Veszprém megyei „utak és kapcsolatok megállapításánál Petőfi írásait tekintem a legfőbb forrásnak. Mellette azokat a korabeli dokumentumokat, kortársi leveleket, visszaemlékezéseket veszem alapul, amelyeknek a hitelességéhez semmi kétség nem férhet.” Érthető hát, ha Nádasdy elfogultnak tart, hiszen ő ezt a meghökkenően furcsa mondatot veti papírra: „Magával Petőfivel egyáltalán nem lehet érvelni sem ebben, sem sok más kérdésben.” Petőfi mellett a „megbízhatatlanok” listájára helyezi Orlayt is.

Még Orlaynál maradván: „ez bizony súlyos baklövés” — írja Nádasdy arról a következtetéséről, hogy Orlayban aki a festő szemével nézte a világot, bizonyosan megragadt volna az a kép, amikor Petőfi rongyos ruhá-

dor mellett egyetlen adat se szól, ezért írtam tanulmányomban, hogy „mindennek Puzdor a forrása és a tanúja is.” De vajon miért hallgatott Puzdor 44 éven át? Miért nem cáfolta meg évtizedeken keresztül az ellenkező értelmű írásokat? Nádasdy Puzdor szerénységével magyarázza, mintha bizony szerénytelenség lenne, ha valaki egy tévedést helyreigazít. Nem is szerénységre lehet itt gondolni, hanem egészen másra. Nádasdy akaratlanul is fején találja a szöveget, amikor a koronatanúk halálának időpontjáról megfeledezve ezt írja: „Puzdor nem valószínű, hogy a még élő tanúkkal szemben valótlant mert volna állítani.” Pontosan erről van szó! Amíg a koronatanúk éltek és megcáfollhatták volna „szerény” volt, mélyen hallgatott, amikor azonban Orlay után a másik érdekelte, Dománovszky is meghalt, már nem gátolta a „szerénység”, azonnal megszólalt és Dománovszky helyett saját magát állította előtérbe! Több mint gyanús az ilyesfajta szerénység.

Valamire azonban mégis jó ez a Puzdor-nyilatkozat. Ez a leghitelesebb cáfolata a Petőfi—Puzdor barátságáról és Petőfi ajkai látogatásairól Ránzai által 1943-ban költött és Nádasdy által most fölélesztett mesének. Puzdor maga írja: „Azt, hogy Petőfinek barátja lettem volna... soha nem mondtam.” Nádasdy ezt is szerénységével magyarázza, a helyett, hogy ebben is hinne Puzdornak, elismerné, hogy az obsitos Petőfi és a még gyerekek Puzdor eleve nem lehettek barátok. Ebben a kérdésben azonban nem hisz Puzdornak se, mert akkor összeomlana ingatag elmélete az ajkai tartózkodásról.

Ennek a cáfolataként is jó adalék ugyanis a Puzdor-nyilatkozat. Puzdor, aki ennél sokkal lényegtelenebb kérdésre is kitér, egyetlen szóval se említi Petőfi ajkai látogatásait, vagy Petőfivel való későbbi találkozásait, sőt még csak nem is céloz semmi hasonlóra!

síncs lenn Petőfi ajkai tartózkodásának.

Veszprém megye elég gazdag tényeken és adatokon alapuló valóságos Petőfi hagyományokban ahhoz, hogy ne szoruljon torzításokra és a „görögützes” ünneplések idején keletkezett úri hamisítások fölélesztésére. Ajka is csak kárát látná, ha Petőfi igazi öröksége helyett egy hamis kultuszt ápolna. Ne teremtsünk hát Petőfi ürügyén hamis Puzdor-kultuszt!!

Könczöl Imre

Hámori András:

A hölgyet

A szürke, egyhangú, külvárosi környezettől teljesen elütött a modern, előregyártott elemekből épült bútóráruház. Úgy állt ott egymagában — a kis tér egyetlen díszeként —, mint jól öltözött vendég a kopott háziak között. Hatalmas ablakai hősiesen verték vissza a júniusi nap sugarait.

Az áruházban viszont háborzongatóan jól működtek a légkondicionáló berendezések. Olyannyira, hogy Demjén Ferenc a délelőtti kirakatterezés után kissé megfázott. Így hát törülközővel a nyaka körül, bolyhos munkásszvetterében ült egy íróasztalnál és telefonált.

— Szeretsz? — kérdezte a női hang.

— Nagyon!

— Akkor hozzád megyek feleségül!

Demjén kecskemekegést hallatott.

— Várj egy picit... — válaszolta és az íróasztal üvegéről egy félbevágott citromot emelt fel. Hátra-döntötte a fejét és a gyü-